

DEZVOLTAREA DURABILĂ A LOCALITĂȚILOR ÎN CONTEXTUL URBANISMULUI ȘI PROTECȚIEI MEDIULUI

Viorica URSU¹, Adrian SAVA²

¹conf. univ., dr., departamentul IDEI, facultatea CGC, Universitatea Tehnică a Moldovei, viorica.ursu@dp.utm.md

²student master, departamentul IDEI, facultatea CGC, Universitatea Tehnică a Moldovei, adrian.sava@dp.utm.md

Rezumat. Conceptul de dezvoltare durabilă a devenit unul dintre pilonii fundamentali ai politicilor publice contemporane, influențând modul în care sunt planificate și administrate localitățile. Lucrarea analizează fundamentele juridice, economice și sociale ale dezvoltării durabile a localităților, cu accent pe corelația dintre urbanism, planificarea teritorială și protecția mediului. Cercetarea examinează evoluția conceptului în dreptul internațional și european, precum și modul în care aceste principii sunt integrate în cadrul normativ și strategic al Republicii Moldova. Metodologia utilizată include analiza documentară a actelor juridice internaționale și europene, analiza comparativă a practicilor urbanistice și evaluarea rolului instrumentelor de planificare teritorială în prevenirea dezvoltării urbane necontrolate. Rezultatele evidențiază faptul că integrarea principiilor dezvoltării durabile în planificarea urbanistică reprezintă un instrument esențial pentru prevenirea construcțiilor ilegale, pentru protejarea mediului și pentru crearea unor comunități reziliente. De asemenea, lucrarea subliniază necesitatea consolidării cadrului instituțional și a mecanismelor de monitorizare în Republica Moldova, în vederea alinierii la standardele europene privind dezvoltarea teritorială durabilă.

Cuvinte cheie: planificare teritorială, urbanism durabil, protecția mediului, dezvoltare locală, construcții ilegale, politici urbane

Introducere

Dezvoltarea durabilă a localităților reprezintă una dintre direcțiile centrale ale politicilor publice contemporane, întrucât modul în care este organizat și utilizat spațiul teritorial influențează în mod direct dezvoltarea economică, protecția mediului și calitatea vieții populației. Conceptul de dezvoltare durabilă a fost consacrat la nivel internațional prin Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, publicat în anul 1987, care oferă definiția dezvoltării durabile ca fiind „dezvoltarea ce satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi” [1]. În ultimele decenii, extinderea accelerată a localităților, creșterea densității construcțiilor și presiunile asupra resurselor naturale au determinat reconsiderarea modelelor tradiționale de dezvoltare urbană și au evidențiat necesitatea unei abordări integrate a planificării teritoriale, bazată pe principiile dezvoltării durabile.

În acest context, dezvoltarea durabilă nu poate fi interpretată exclusiv ca o strategie de protecție a mediului sau ca o simplă orientare economică. Ea presupune o viziune complexă asupra organizării teritoriului, în care dimensiunile juridică, economică, socială și ecologică sunt interdependente. Astfel, planificarea localităților trebuie să urmărească nu doar creșterea fondului construit sau dezvoltarea infrastructurii, ci și conservarea resurselor naturale, menținerea echilibrului ecologic și asigurarea unor condiții de viață adecvate pentru comunități, prin integrarea obiectivelor economice, sociale și de mediu în procesul de dezvoltare urbană [2].

Importanța acestei abordări este accentuată de faptul că dezvoltarea necontrolată a spațiului construit generează consecințe multiple asupra mediului și asupra organizării teritoriale. Extinderea haotică a localităților, ocuparea terenurilor agricole sau a spațiilor verzi, precum și apariția construcțiilor neautorizate conduc la dezechilibre urbanistice și la degradarea resurselor naturale. În lipsa unor instrumente eficiente de planificare teritorială și de protecție a mediului, aceste fenomene pot afecta pe termen lung funcționarea localităților și calitatea vieții populației [3].

În același timp, conceptul de dezvoltare durabilă a fost consolidat progresiv în dreptul internațional și european, devenind un principiu director al politicilor publice privind mediul,

urbanismul și gestionarea resurselor naturale. Documentele internaționale și europene promovează integrarea obiectivelor economice, sociale și ecologice în procesul de planificare teritorială, subliniind că dezvoltarea localităților trebuie realizată în mod responsabil și echilibrat, cu respectarea intereselor generațiilor viitoare [4].

Pentru Republica Moldova, această problemă prezintă o relevanță deosebită. Transformările urbane din ultimele decenii, presiunile exercitate asupra terenurilor și infrastructurii, precum și necesitatea alinierii la standardele europene de dezvoltare teritorială impun consolidarea mecanismelor de planificare și control urbanistic. În acest sens, integrarea principiilor dezvoltării durabile în urbanism și construcții devine un instrument esențial pentru prevenirea dezvoltării haotice și pentru protejarea resurselor naturale ale localităților [5].

Noutatea abordării propuse în cadrul prezentului articol constă în analiza integrată a conceptului de dezvoltare durabilă a localităților prin raportare la trei dimensiuni complementare: fundamentul juridic al dezvoltării durabile în dreptul internațional și european, principiile aplicabile în urbanism și construcții și relația funcțională dintre planificarea teritorială și protecția mediului. Această abordare permite evidențierea rolului pe care instrumentele de planificare teritorială îl au în prevenirea dezvoltării necontrolate a spațiului construit și în asigurarea unei utilizări responsabile a resurselor teritoriale [2].

Scopul cercetării constă în clarificarea conținutului și a rolului conceptului de dezvoltare durabilă în procesul de organizare și administrare a localităților, precum și în evidențierea importanței integrării principiilor de protecție a mediului în planificarea teritorială. În acest sens, lucrarea urmărește să demonstreze că planificarea urbană și protecția mediului nu trebuie tratate ca domenii separate, ci ca instrumente complementare ale unei dezvoltări teritoriale echilibrate, capabile să răspundă atât nevoilor actuale ale societății, cât și intereselor generațiilor viitoare, prin utilizarea responsabilă a resurselor teritoriale și prevenirea dezvoltării necontrolate a spațiului construit [3, 5].

Metode și materiale

Prezenta cercetare a fost realizată printr-o abordare orientată spre analiza funcțională a proceselor de planificare urbană și a mecanismelor de protecție a mediului, având ca punct de plecare interdependența dintre dezvoltarea localităților și utilizarea responsabilă a resurselor teritoriale. Metodologia adoptată a urmărit nu doar examinarea cadrului normativ, ci și evaluarea modului concret în care instrumentele urbanistice influențează organizarea spațiului și calitatea mediului.

Un prim instrument metodologic utilizat în cercetare a fost analiza instrumentelor de planificare teritorială, prin care au fost examinate documentațiile urbanistice și strategiile de dezvoltare aplicabile la nivel local și național. Această abordare a permis evaluarea rolului planurilor urbanistice generale, a reglementărilor de zonare și a politicilor de dezvoltare regională în prevenirea dezvoltării urbane necontrolate și în protejarea resurselor naturale. Accentul a fost pus pe identificarea mecanismelor prin care aceste instrumente contribuie la realizarea obiectivelor dezvoltării durabile.

Un alt element metodologic distinct al cercetării îl constituie evaluarea impactului deciziilor urbanistice asupra mediului și asupra organizării teritoriale, realizată prin analiza corelației dintre extinderea spațiului construit și modificările funcționale ale teritoriului. Această abordare a permis evidențierea relației dintre densitatea construcțiilor, utilizarea terenurilor și capacitatea infrastructurii de a susține dezvoltarea localităților fără afectarea echilibrului ecologic.

În cadrul cercetării a fost utilizată, de asemenea, analiza evoluției practicilor de dezvoltare urbană, orientată spre identificarea tendințelor recente în gestionarea teritoriului și în protecția mediului. Această metodă a permis evidențierea transformărilor produse în modul de planificare a

localităților, inclusiv trecerea de la modele de dezvoltare extensivă la modele bazate pe utilizarea eficientă a resurselor și pe integrarea obiectivelor de mediu în politicile urbane.

Materialele utilizate în cadrul cercetării au inclus acte normative, strategii de dezvoltare teritorială, documente de planificare urbanistică, rapoarte instituționale și studii de specialitate din domeniul urbanismului și protecției mediului. Analiza acestor surse a permis fundamentarea concluziilor privind rolul instrumentelor de planificare în realizarea unei dezvoltări teritoriale echilibrate și sustenabile.

Rezultate și discuții

Definirea dezvoltării durabile în dreptul internațional și european

Conceptul de dezvoltare durabilă a devenit, în ultimele decenii, unul dintre reperele centrale ale politicilor publice la nivel global. Evoluția sa reflectă schimbarea modului în care este percepută relația dintre dezvoltarea economică, protecția mediului și bunăstarea socială. Dacă în trecut aceste dimensiuni erau analizate separat, în prezent ele sunt considerate componente interdependente ale unui model de dezvoltare responsabilă, orientat spre utilizarea echilibrată a resurselor naturale și spre menținerea calității vieții pentru generațiile viitoare.

Definirea conceptului de dezvoltare durabilă, la nivel internațional, este asociată în mod tradițional cu Raportul Comisiei Mondiale pentru Mediu și Dezvoltare, cunoscut sub denumirea de Raportul Brundtland din 1987. În acest raport, dezvoltarea durabilă este descrisă ca fiind “dezvoltarea care satisface nevoile prezentului fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi”. Această definiție a devenit punctul de referință pentru numeroase politici și instrumente juridice internaționale, fiind ulterior preluată și dezvoltată în cadrul unor documente globale precum Agenda 21 și programele internaționale dedicate protecției mediului și gestionării resurselor naturale [6].

În evoluția sa ulterioară, conceptul de dezvoltare durabilă a fost integrat în mod progresiv în arhitectura juridică și instituțională a Uniunii Europene. La nivelul dreptului primar al Uniunii, principiul dezvoltării durabile este consacrat în tratatele fundamentale, care stabilesc obligația instituțiilor europene și a statelor membre de a promova o creștere economică echilibrată, în corelație cu protecția mediului și cu progresul social. Astfel, dezvoltarea durabilă devine nu doar un obiectiv politic general, ci și un criteriu de orientare pentru elaborarea politicilor sectoriale și pentru reglementarea utilizării resurselor naturale.

Politica de mediu a Uniunii Europene, în acest context, este orientată spre conservarea și îmbunătățirea calității mediului, utilizarea prudentă a resurselor naturale și prevenirea deteriorării ecosistemelor. Aceste orientări sunt reflectate în numeroase instrumente juridice și mecanisme administrative, printre care se numără „procedurile de evaluare a impactului asupra mediului aplicabile proiectelor publice și private susceptibile să genereze efecte semnificative asupra mediului” [7].

Din perspectiva dezvoltării localităților, aceste instrumente au o importanță deosebită. Evaluarea impactului asupra mediului nu reprezintă doar o procedură tehnică de analiză, ci și un mecanism juridic prin care autoritățile publice pot preveni apariția unor proiecte incompatibile cu cerințele protecției mediului sau cu obiectivele dezvoltării teritoriale durabile. În acest sens, integrarea procedurilor de evaluare de mediu în procesul de autorizare a construcțiilor contribuie la disciplinarea dezvoltării urbanistice și la prevenirea utilizării necorespunzătoare a terenurilor.

La nivel național, conceptul de dezvoltare durabilă este reflectat în strategiile de dezvoltare, unde orientarea către un model de dezvoltare durabilă este exprimată prin documente strategice care urmăresc modernizarea economiei, protecția mediului și creșterea coeziunii sociale. Aceste documente promovează integrarea obiectivelor de mediu în politicile de urbanism, infrastructură și dezvoltare regională, subliniind că planificarea teritorială trebuie realizată într-o manieră responsabilă și orientată spre interesul public [8].

Prin urmare, analiza cadrului juridic internațional și european evidențiază faptul că dezvoltarea durabilă a depășit statutul de simplu principiu teoretic, transformându-se într-un criteriu normativ care influențează direct modul în care sunt planificate și administrate localitățile. Integrarea acestui concept în legislația și în politicile publice permite orientarea proceselor de urbanizare către modele de dezvoltare mai echilibrate, capabile să reducă presiunile asupra mediului și să asigure o utilizare responsabilă a resurselor teritoriale [8, 2].

Principiile dezvoltării durabile în urbanism și construcții

Aplicarea conceptului de dezvoltare durabilă în domeniul urbanismului și al construcțiilor se realizează prin intermediul unui ansamblu de principii care orientează organizarea spațiului construit și modul de utilizare a resurselor teritoriale. Aceste principii reflectă necesitatea de a asigura un echilibru între dezvoltarea economică, protecția mediului și coeziunea socială, constituind repere fundamentale pentru elaborarea politicilor urbane și pentru activitatea autorităților publice implicate în planificarea teritorială [2].

Un prim principiu esențial este cel al integrării funcționale și teritoriale, care presupune coordonarea utilizării terenurilor cu infrastructura, serviciile publice și sistemele de transport. Dezvoltarea localităților nu trebuie realizată în mod fragmentat, prin intervenții izolate asupra spațiului construit, ci printr-o planificare coerentă care să asigure conectivitatea și funcționalitatea ansamblului urban. În lipsa unei astfel de abordări integrate, pot apărea fenomene de extindere necontrolată a localităților, formarea unor zone insuficient conectate la infrastructură sau apariția unor disfuncționalități în utilizarea terenurilor.

Un alt principiu important este eficiența utilizării resurselor, care vizează reducerea consumului de energie, optimizarea utilizării materialelor de construcție și utilizarea rațională a terenurilor. În contextul dezvoltării durabile, construcțiile nu mai sunt evaluate exclusiv prin prisma utilității economice sau a rentabilității investiționale, ci și prin impactul pe care îl au asupra mediului și asupra resurselor naturale. Promovarea unor tehnologii eficiente energetic și utilizarea responsabilă a resurselor contribuie la reducerea presiunilor asupra mediului și la creșterea durabilității infrastructurii urbane.

Un rol central în urbanismul durabil îl ocupă principiul protecției mediului, care presupune evaluarea și limitarea impactului activităților de construcție asupra ecosistemelor naturale. În acest sens, dezvoltarea proiectelor urbane trebuie realizată cu respectarea normelor privind protecția solului, a resurselor de apă, a biodiversității și a spațiilor verzi. Procedurile de evaluare a impactului asupra mediului reprezintă un instrument juridic important care permite identificarea și prevenirea efectelor negative ale proiectelor de construcție asupra mediului înconjurător [7].

Dezvoltarea durabilă presupune, totodată, respectarea principiului coeziunii sociale și al incluziunii, potrivit căruia dezvoltarea urbană trebuie să contribuie la îmbunătățirea condițiilor de viață pentru toate categoriile sociale. Localitățile durabile sunt caracterizate prin acces egal la infrastructură, servicii publice, locuințe și spații comunitare. În acest sens, planificarea urbanistică trebuie să urmărească reducerea disparităților sociale și crearea unor comunități funcționale, în care dezvoltarea economică să fie corelată cu bunăstarea socială [2].

Un alt principiu relevant este principiul prevenției și precauției, care presupune adoptarea unor decizii urbanistice capabile să prevină apariția unor efecte negative asupra mediului și asupra comunităților. În practică, acest principiu se reflectă în adoptarea unor reglementări urbanistice clare, în realizarea evaluărilor prealabile ale proiectelor și în instituirea unor mecanisme de control capabile să limiteze dezvoltarea necontrolată a spațiului construit. Aplicarea consecventă a principiului prevenției permite reducerea riscurilor generate de utilizarea necorespunzătoare a terenurilor și contribuie la menținerea echilibrului dintre dezvoltarea urbană și protecția mediului.

Prin urmare, principiile dezvoltării durabile în urbanism și construcții constituie repere esențiale pentru organizarea spațiului construit și pentru orientarea deciziilor administrative privind utilizarea teritoriului. Aplicarea lor coerentă permite nu doar reducerea impactului negativ

asupra mediului, ci și crearea unor localități funcționale, reziliente și capabile să răspundă nevoilor economice și sociale ale comunităților [2].

Corelația dintre planificarea teritorială și protecția mediului

Planificarea teritorială reprezintă unul dintre principalele instrumente prin care autoritățile publice pot asigura aplicarea principiilor dezvoltării durabile în organizarea și utilizarea spațiului. Ea constituie un proces complex de coordonare a activităților economice, sociale și urbanistice, care urmărește utilizarea rațională a teritoriului și menținerea echilibrului dintre dezvoltarea localităților și conservarea resurselor naturale [2].

În cadrul acestui proces, planificarea teritorială nu se limitează la stabilirea destinației terenurilor sau la delimitarea zonelor construibile. Ea presupune elaborarea unor instrumente de reglementare urbanistică – precum planurile urbanistice generale și planurile urbanistice zonale – prin intermediul cărora sunt stabilite condițiile de utilizare a terenurilor, regimul construcțiilor, amplasarea infrastructurii și protecția spațiilor naturale. Aceste instrumente creează cadrul juridic și tehnic necesar pentru dezvoltarea controlată a localităților și pentru prevenirea utilizării necorespunzătoare a resurselor teritoriale.

Există o legătură directă între calitatea planificării teritoriale și nivelul de protecție a mediului. Atunci când planurile urbanistice sunt coerente, actualizate și corelate cu politicile de mediu, dezvoltarea spațiului construit poate fi orientată în mod responsabil, evitând ocuparea necontrolată a terenurilor agricole, degradarea spațiilor verzi sau afectarea ecosistemelor naturale. În schimb, lipsa unei planificări eficiente sau aplicarea incompletă a reglementărilor urbanistice favorizează apariția unor forme de dezvoltare haotică, care pot genera dezechilibre teritoriale și degradarea mediului natural [3].

Protecția mediului devine astfel o componentă integrată a procesului de planificare teritorială. În contextul dezvoltării durabile, planificarea spațiului trebuie să ia în considerare nu doar necesitățile economice sau infrastructurale ale localităților, ci și impactul asupra resurselor naturale, asupra calității aerului și apei, precum și asupra biodiversității. Evaluarea acestor elemente permite identificarea zonelor sensibile din punct de vedere ecologic și stabilirea unor regimuri speciale de protecție sau utilizare a terenurilor.

În practica europeană, relația dintre planificarea teritorială și protecția mediului este susținută de instrumente juridice și administrative care integrează aceste două dimensiuni ale dezvoltării. Procedurile de evaluare a impactului asupra mediului și reglementările urbanistice sunt concepute astfel încât să permită anticiparea și prevenirea efectelor negative ale proiectelor de construcție asupra mediului și asupra organizării spațiului [7].

Pentru Republica Moldova, consolidarea acestei corelații are o importanță deosebită. În condițiile în care unele localități sunt afectate de extinderi neuniforme, de presiuni asupra terenurilor și de apariția construcțiilor neautorizate, integrarea reală a principiilor de protecție a mediului în procesul de planificare teritorială devine o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă a localităților. În acest sens, elaborarea și actualizarea planurilor urbanistice, precum și monitorizarea aplicării lor, contribuie la orientarea dezvoltării teritoriale către modele mai echilibrate și mai responsabile [5].

Prin urmare, planificarea teritorială și protecția mediului nu pot fi tratate ca domenii independente, ci trebuie analizate ca instrumente complementare ale dezvoltării durabile. Integrarea acestor două componente permite nu doar prevenirea utilizării necorespunzătoare a terenurilor și reducerea impactului asupra mediului, ci și crearea unor localități funcționale, capabile să asigure un echilibru între dezvoltarea economică, nevoile sociale ale comunităților și conservarea resurselor naturale [2].

Concluzii

Analiza realizată evidențiază faptul că dezvoltarea durabilă a localităților reprezintă un concept complex, care depășește limitele unei simple orientări teoretice și se transformă într-un cadru normativ și strategic ce influențează modul de organizare și administrare a spațiului teritorial. Integrarea dimensiunilor juridice, economice, sociale și ecologice în procesul de planificare urbană permite asigurarea unui echilibru între necesitatea dezvoltării infrastructurii și a fondului construit și obligația de a proteja resursele naturale și calitatea mediului.

Studiul cadrului juridic internațional și european demonstrează că dezvoltarea durabilă a devenit un principiu director al politicilor publice contemporane, fiind consacrat atât în documente programatice globale, cât și în tratatele fundamentale ale Uniunii Europene. În acest context, politicile de mediu, urbanism și utilizare a resurselor sunt orientate către realizarea unui model de dezvoltare echilibrat, capabil să răspundă nevoilor actuale ale societății fără a afecta posibilitățile generațiilor viitoare de a beneficia de aceleași resurse.

Sustenabilitatea mediului construit este condiționată de performanța planificării spațiale și de capacitatea administrativă a instituțiilor publice evidențiată în analiză. Absența unor politici teritoriale coerente și a unui control riguros favorizează expansiunea urbană necontrolată, degradarea ecologică și polarizarea teritorială.

Din perspectiva Republicii Moldova, rezultatele cercetării permit formularea unor direcții de îmbunătățire a politicilor publice în domeniul dezvoltării teritoriale durabile. În primul rând, este necesară consolidarea corelării dintre planificarea teritorială și protecția mediului, prin integrarea evaluărilor de mediu în toate etapele procesului de elaborare și actualizare a documentațiilor urbanistice. O astfel de abordare ar permite identificarea timpurie a riscurilor ecologice și prevenirea utilizării necorespunzătoare a terenurilor.

În al doilea rând, dezvoltarea durabilă a localităților ar putea fi susținută prin utilizarea mai activă a instrumentelor digitale de monitorizare a teritoriului, precum sistemele informaționale geografice și bazele de date cadastrale integrate. Aceste instrumente ar permite autorităților publice să urmărească în timp real modificările de utilizare a terenurilor și să intervină rapid în cazul apariției unor construcții neautorizate sau a unor intervenții incompatibile cu reglementările urbanistice.

În al treilea rând, o direcție importantă de dezvoltare o constituie consolidarea participării publice în procesul de planificare urbană. Implicarea comunităților locale în elaborarea și evaluarea proiectelor de dezvoltare teritorială poate contribui la creșterea transparenței deciziilor administrative și la adaptarea politicilor urbane la nevoile reale ale populației.

Un element de perspectivă pentru consolidarea dezvoltării durabile a localităților în Republica Moldova îl constituie posibila instituire a unui sistem integrat de monitorizare teritorială, bazat pe interconectarea datelor cadastrale, urbanistice și de mediu. Un astfel de sistem ar permite corelarea informațiilor privind utilizarea terenurilor, regimul juridic al construcțiilor și indicatorii de mediu, facilitând identificarea timpurie a modificărilor neconforme ale spațiului construit.

În concluzie, dezvoltarea durabilă a localităților trebuie privită ca un proces continuu de coordonare a politicilor urbanistice, economice și de mediu. Doar printr-o abordare integrată, care să combine instrumente juridice eficiente, mecanisme instituționale solide și utilizarea tehnologiilor moderne de monitorizare a teritoriului, poate fi realizată o dezvoltare teritorială echilibrată, capabilă să asigure protecția mediului și îmbunătățirea calității vieții comunităților.

Referințe

1. WORLD COMMISSION ON ENVIRONMENT AND DEVELOPMENT (WCED). Our Common Future. Oxford: Oxford University Press, 1987. Disponibil: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>
2. EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT (EBRD). Green City Action Plan for the City of Chișinău. Chișinău, 2019. Disponibil: https://ebrdgreencities.com/assets/Uploads/PDF/GCAP_Chisinau-ENG.pdf
3. REPUBLICA MOLDOVA. MINISTERUL DEZVOLTĂRII REGIONALE ȘI CONSTRUCȚIILOR. Raportul național al Republicii Moldova pentru Conferința Organizației Națiunilor Unite HABITAT III cu privire la locuințe și dezvoltare urbană durabilă [online]. Chișinău, 2016. Disponibil: https://habitat3.org/wp-content/uploads/Raport_Habitat_III_ro.pdf
4. UNIUNEA EUROPEANĂ. Tratatul privind Uniunea Europeană (versiune consolidată). Articolul 3. În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2012, C 326, pp. 13-390. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12012M/TXT>
5. DOGOTARU, S. Formalization of Informal Constructions in Chișinău. Chișinău, 2025.
6. UNITED NATIONS. Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992. Volume I: Resolutions Adopted by the Conference. New York: United Nations, 1993. Disponibil: <https://www.un.org/esa/dsd/agenda21/Agenda%2021.pdf>
7. UNIUNEA EUROPEANĂ. PARLAMENTUL EUROPEAN ȘI CONSILIUL UNIUNII EUROPENE. Directiva 2011/92/UE din 13 decembrie 2011 privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului (codificare). În: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. 2012, L 26. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:32011L0092>
8. REPUBLICA MOLDOVA. PARLAMENT. Strategia națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030”: aprobată prin Legea nr. 315 din 17.11.2022. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2022, nr. 411-412, art. 748. Disponibil: <https://www.legis.md>